Cronologia unirii Bucovinei cu România (II): Intervenția românească în Bucovina și unirea acesteia cu România (8-28 noiembrie 1918)

Paul BRUSANOWSKI

Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu
Lucian Blaga University of Sibiu
Personal e-mail: pbrusan@yahoo.de

The Chronology of Bucovina's Union with Romania (II):
The Romanian Intervention in Bucovina and its Union with Romania (8-28 November 1918)

During the dissolution of Habsburg Austria, the Ukrainians organized a National Assembly in Lviv on October 19 and declared the establishment of the Ukrainian state, stretching from the San River in the west (today, in south-eastern Poland) to the Siret River in the east (thus including the northern half of Bukovina).

The Romanians in Bukovina held a Constituent Assembly on October 27 and decided the unification of the whole Bukovina with Romania. On November 1, 1918, the Ukrainians organized a coup d'état and took over Eastern Galicia, and on November 6, the city of Chernivtsi.

Upon the request of the Romanian Constituent Assembly, the Romanian Royal Army entered Bukovina, and on November 12, occupied the city of Chernivtsi, from which the Ukrainian soldiers and officials had fled. The Romanian National Council, established by the Constituent Assembly, took over the power in Bukovina, issued a new constitution of the country and instituted a Romanian government in Bukovina.

On November 28, the Romanian government organized a Congress of all the inhabitants of Bukovina, which proclaimed the union of the province with Romania. The German and the Polish inhabitants of the province officially attended the Congress and sanctioned the union; the Jewish community boycotted the Congress, while only 13 unofficial representatives of the Ukrainian community from several Ruthenian villages participated. On November 30, prayers of thanksgiving were offered in the Catholic, Evangelical and Orthodox cathedrals, as well as in a synagogue in Chernivtsi.

Keywords: Bukovina, Romania, Iancu Flondor, Aurel Onciul, Wassiklo, the Bukovina Congress, Stanislav Kwiatkowski, Alois Lebouton, Viktor Glondys.

În cursul procesului de disoluție a Austriei habsburgice, ucrainenii au organizat la 19 octombrie o Adunare Națională la Lvov și au declarat înființarea unui stat ucrainean, cu o întindere de la râul San în vest (azi în sud estul Poloniei) până la râul Siret în est (cuprinzând deci jumătatea nordică a Bucovinei). La 27 octombrie, românii din Bucovina au constituit o Adunare constituantă și au decis unirea întregii Bucovine cu România.

Însă la 1 noiembrie 1918 ucrainenii au preluat prin puci militar stăpânirea în Galiția de est, iar la 6 noiembrie și la Cernăuți. Viitorul provinciei, în ansamblul ei, devenise incert. Austriecii renunțaseră la guvernarea provinciei, iar autoritățile ucrainene de la

Lvov și Cernăuți declarau că își limitau dominația doar asupra părții majoritar ucrainene a provinciei.

1. Intervenția Armatei regale române. Intrarea în Cernăuți (11 noiembrie 1918)

Evenimentele politice de la Cernăuți au alertat opinia publică românească. Primii care au reacționat au fost sucevenii, care au chemat în ajutor armata română din proxima vecinătate a graniței. Într-adevăr, gara Ițcani (gara de frontieră austriacă din Suceava) a fost ocupată de trupe românești. De asemenea, trupele române au ocupat și nodul de cale ferată de la Dărmănești (germ. Hatna). Totodată, trupe românești s-au îndreptat și spre Gura Humorului și spre Câmpulung Moldovenesc. Apoi, la Rădăuți un maior român s-a prezentat la primarul orașului, interesându-se despre situația siguranței publice.[1]

De-a dreptul senzațională a fost însă apariția, pe cerul Cernăuțiului, în ziua de vineri, 8 noiembrie, pe la ora 3 după amiază, a unui avion românesc care a lansat deasupra orașului manifeste cu următoarea proclamație:

> „Proclamațiune!
> Răspunzând la chemarea Comitetului Național Bucovinean, Armata Română, din înaltul ordin al M. S. Regelui Ferdinand I al României a păşit pe pământul Marelui Voevod Ștefan pentru a ocroti viața, avutul și libertățile locuitorilor de orice neam și credință împotriva bandelor de criminali cari au început opera lor de distrugere în frumoasa voastră țară.
> Trecând hotarul pus între noi de o soartă vitregă acum o sută și mai bine de ani, hotar care n-a putut niciodată să ne despartă și inimile, trupele române sosesc în mijlocul vostru, aducându-vă dragostea și sprijinul lor, pentru libera înfăptuire a dorințelor născute din dreptul legitim al popoarelor, de a dispune de soarta lor.
> Stăpâniți de aceste sentimente și cu credință in sinceritatea cererii voastre de ajutor, invitam Poporul Bucovinean ca să nu se abată sub nici un motiv de la viața și ocupațiunile sale normale.
> Subsemnatul garantează fiecărui locuitor libera exercitare a drepturilor sale civice și fac cunoscut în același timp, că se va reprima cu toată severitatea cuvenită orice încercare de dezordine, acte de violență sau nesupunere la ordonanțele date de noi.
> General I. Zadik
> Comandantul Diviziei 8-a Regale Române.
> 24 octombrie 1918 (7 noiembrie st.n.)”.[2]

Ziua de sâmbătă, 9 noiembrie, a fost prima zi de așteptare a sosirii armatelor române. În după amiaza acestei zile, centrul orașului Cernăuți s-a umplut de oameni, îmbrăcați în haine festive. Soldații români bucovineni purtau cocarde tricolore pe uniformele lor austro-ungare. Dintr-o dată s-au auzit focuri de armă și s-a instaurat panică timp de o oră și jumătate. Magazinele și cafenelele și-au tras obloanele, iar străzile au devenit pustii. În cele din urmă se dovedise că ucrainenii încercaseră o ultimă demonstrație de forță, înainte de a se retrage din Cernăuți. Din fericire, nu au existat pagube materiale și nici răniți.[3]

În noaptea dintre sâmbătă 9 noiembrie și duminică 10 noiembrie trupele ucrainene au părăsit Cernăuțiul.

> „Singurul eveniment mai deosebit care s-a petrecut cu ocazia aceasta a fost doar panica de sâmbătă seara de la ora 18. În rest, trecerea de la revoluția ucraineană la cea românească s-a făcut fără vărsare de sânge și în toată liniștea. Duminică dimineața, când apropierea trupelor române era sigură, a pornit Consiliul Național Român spre preluarea deplină a întregii puteri din țară. În mijlocul unei jubilări extraordinare a fost ridicat tricolorul (românesc) pe clădirea Consiliului Național Român, pe balconul principal al Primăriei, precum și pe vârful turnului celui mai înalt. Apoi a fost înălțat steagul românesc pe clădirea Guberniului. Șefii instalați de Consiliul Național Ucrainean nu au mai sosit duminică la birourile lor. Deputatul dietal Nicu de Flondor a trecut împreună cu un ofițer român, în numele CNR, pe la diferitele servicii și a predat funcțiile publice următoarelor personalități: Guberniul Țării – Consilierul E. de Tarangul; acestuia i-a fost acordată și conducerea Direcției de Poliție pentru întreaga Bucovină; Jandarmeria – locotenentul major Dan; Direcția de Poștă – Consilierul Lippert; Direcția financiară – Consilierul Müller; Conducerea Afacerilor de industrie – Consilierul Ritter; Judecătoria – vicepreședintele Iacubovici; Magistratul orășenesc – preotul (ortodox – P.B) Șandru”.[4]

Așadar, dominația ucraineană asupra nordului Bucovinei, inclusiv capitala Cernăuți, a durat doar 3 zile, de miercuri, 6 noiembrie, până vineri, 8 noiembrie.

Intrarea Armatei române în Cernăuți a fost așteptată duminică, la ora 11. Toate personalitățile românești, împreună cu soțiile lor, precum și Corul Asociației românești s-au aliniat în fața Primăriei. Pe la ora 3 după amiază, un ofițer al Armatei Române a adus știrea că trupele vor intra în jurul orei 17. În cele din urmă, s-a decis ca trupele române, conduse de generalul Iacob Zadik (1867-1970, etnic armean; trecut în rezervă în anul 1926), să intre în oraș abia luni dimineața.

Într-adevăr, generalul Zadik a intrat în Cernăuți abia luni, 11 noiembrie, în jurul amiezii. La ora 13.20

au ajuns la Primăria din Cernăuți șase automobile cu ofițeri români și bucovineni, asupra cărora au fost aruncate flori. Conducerea CNR a organizat o primire oficială mai întâi în Sala festivă a Casei Românești, apoi în Sala festivă a Mitropoliei. În faimosul Complex al Mitropoliei (azi sediul Universității din Cernăuți) și-a stabilit generalul Zadik cartierul general. A urmat apoi defilarea trupelor românești prin centrul Cernăuțiului, cărora li s-au alăturat și legiunile polonezilor bucovineni.[5]

Faptul că legiunile poloneze s-au integrat în defilarea armatelor române prin centrul Cernăuțiului dovedea faptul că una dintre naționalitățile Bucovinei a recunoscut imediat viitoarea alipire a Bucovinei la România. Desigur că în contextul războiului polono-ucrainean din Galiția, decizia polonezilor nu a fost deloc dificilă. Consiliul Național Ucrainean a înaintat un protest împotriva intrării armatelor române în Bucovina, transmis acestora de către profesorul Coruba, la Hliboca (Adâncata, 30 km sud de Cernăuți).[6]

Rămânea încă în așteptare poziționarea celorlalte două națiuni din Bucovina: germanii și evreii. Ultimii se confruntau însă cu pericolul pogromurilor. În Cernăuți începuseră să sosească refugiați evrei din localitățile preponderent românești din sudul Bucovinei. Încă înainte de intrarea armatelor române, deci în zilele de vacuum a puterii de stat, au avut loc în satele din ținutul Dornei (în special în Dorna Candrenilor) pogromuri împotriva locuitorilor evrei. Bande de săteni (însoțite și de soldați ardeleni care se îndreptau spre casă în Ardeal) au spart depozitele militare, au furat arme și au pătruns pe timpul nopții în casele evreilor și i-au alungat. Ulterior, au început pogromuri și în Poiana Stampei și Todirești. Sâmbătă, 10 noiembrie, în timp ce populația aștepta intrarea trupelor române în Cernăuți, deputatul evreu din Parlamentul de la Viena, alături de cei cinci deputați evrei din Dieta Bucovinei, împreună cu alți locuitori de vază ai evreilor din provincie, strânși în Consiliul Național Evreiesc, au organizat o ședință în vederea rezolvării situației.[7]

2. Administrația românească bucovineană. Noua constituție a Bucovinei din 12 noiembrie 1918

Marți, 12 noiembrie, Constituanta românească s-a întrunit în ședință, prima în noile condiții ale prezenței militare românești. Mai întâi au fost transmise asigurări națiunilor Bucovinei că drepturile lor, precum și ordinea publică vor fi respectate. Intervenția trupelor române a fost explicată prin cedarea de către autoritățile austriece a puterii guvernamentale în provincie către ucraineni. Totodată, a fost criticată poziția deputatului român Aurel Onciul (care se deplasase între timp la Suceava, apoi la Iași, pentru a lua legătură cu guvernul român).[8]

Pericolul ucrainean din nordul Bucovinei persista încă. De aceea, Iancu Flondor a emis o proclamație, tipărită în limbile română, franceză, germană, ucraineană și poloneză, în care instituia Starea de urgență în districtele Cernăuți, Vijnița, Văscăuți, Rădăuți și Storojineț, precum și pe toată suprafața dintre râurile Prut și Nistru. Populația a fost somată să predea armele în decurs de 24 de ore.[9]

Însă cea mai importantă măsură a fost emiterea unei noi constituții a Bucovinei, care a rămas formal în vigoare până la Decretul regal din 2 aprilie 1920, care a integrat cu totul din punct de vedere administrativ Bucovina în statul român.[10] Noul act fundamental al Bucovinei a cuprins doar 12 articole. Consiliul Național Român, votat de Constituanta din 27 octombrie, a fost împuternicit să dețină întreaga autoritate asupra Bucovinei. Consiliul ca atare a fost desemnat să dețină puterea legislativă. Ca organ executiv a fost instituit Secretariatul de Stat, compus din 14 „secretari de stat", anume: Președintele Guvernului (Iancu Flondor), Afaceri externe (Sextil Pușcariu), Afaceri interne (Dori Popovici), Finanțele de Stat (Nicu Flondor), Justiție (Iancu Flondor, interimar), Apărare (Nicu Flondor, interimar), Agricultură (George Sârbu), Instrucțiune publică (Radu Sbiera), Culte (Ipolit Tarnavschi), Comerț și Industrii (Max Hacmann), Asistență socială și Asigurarea hranei publice (Vasile Marcu), Lucrări publice și reconstrucție (Aurel Zurkan/Jurcan), Transporturi, Sănătate (Gheorghian).[11]

Printre primele măsuri pe care a trebuit să le ia noul guvern bucovinean chiar a doua zi după instalarea sa a fost cercetarea pogromurilor din satele din sudul provinciei. O delegație a CN evreiesc, condusă de rabinul superior Rosenfeld, s-a prezentat la secretarul de stat pentru Culte, Nicu Flondor, prezentând situația celor 71 de familii de evrei alungate din casele lor. Aceeași delegație s-a prezentat și la generalul Zadik. Acesta a luat măsura de înființare a unor miliții locale provizorii (până la sosirea trupelor românești în fiecare localitate a provinciei), promițând totodată sprijinul ca familiile alungate să se poată reîntoarce la casele lor și să fie despăgubite pentru bunurile furate.[12]

Tot la 13 noiembrie a avut loc în cadrul CNR prezentarea de către Iancu Flondor a programului noului executiv. Pe primul loc s-a situat intenția de a intra în legătură cu celelalte națiuni din Bucovina, în vederea obținerii sprijinului acestora pentru noua administrație. Pe plan extern urmau ca legăturile cu România, Transilvania și Basarabia să dețină prioritate, iar pe plan intern s-a promis intensificarea luptei împotriva corupției (promisiune primită în sală cu urale). Ce însemna mai precis aceasta?

> „Trebuie distrus cu totul vechiul sistem. Administrația locală va trebui astfel constituită, încât populația să dețină, prin reprezentanții ei, un vot consultativ. Activitatea sterilă a birocrației

austriece, prin care au fost ridicate adevărate biblioteci de hârtii, nu mai poate continua... Guvernul va organiza noi alegeri, pe bază largă, pentru Dietă și comune. Alegerile vor fi universale și chiar și femeile vor avea drept de vot".[13]

Pe plan financiar s-a menționat adoptarea unui buget provizoriu, deficitul urmând să fie acoperit prin emiterea de obligațiuni de stat. Legislația veche austriacă urma să fie deocamdată menținută; jandarmeria reorganizată cu sprijinul armatei române. În ceea ce privește agricultura, Flondor s-a arătat de acord cu o reformă agrară, dar a atras atenția asupra pericolului parcelării prea mari a terenurilor agricole. În privința instrucțiunii publice și a cultelor a promis menținerea autonomiei școlare și confesionale, dar și reabilitarea mitropolitului Vladimir Repta, care fusese suspendat de Curtea de la Viena pe motiv de colaborare cu armata rusă. Desigur că cele mai stringente probleme erau constituite de asigurarea hranei și de stoparea epidemiilor.

Dezbaterea care a urmat a fost deschisă de socialistul George Grigorovici are și-a declarat încă de la început neîncrederea în noul guvern. Deși aderent al ideii de unire națională, Grigorovici a considerat că politica urmată de Flondor nu putea da roade, deoarece CNR nu putea fi considerat organul reprezentativ al întregului popor. S-a arătat și pe mai departe susținătorul încheierii unui compromis cu ucrainenii:

„Nu uitați că Ucraina este parte a Imperiului rus și că rămânem vecinii unui popor slav de 124 de milioane. 14 milioane de român sunt, în fața a 124 de milioane de slavi, o minoritate. Nu ne putem baza pe Antantă. Trebuie să ajungem la înțelegere cu vecinii noștri, cu ungurii și cu slavii. Accentuarea continuă a integrității Bucovinei este dăunătoare interesului poporului nostru. Să lăsăm nordul rutenilor și să ne asigurăm o legătură cu România și cu Basarabia".[14]

Lui Grigorovici i-a răspuns profesorul Tomoioagă care a atras atenția asupra celor 300.000 de români care locuiau în Ucraina (referindu-se probabil la Transnistria). Prin urmare, păstrarea Bucovinei de nord ar constitui o compensație bună. Nicu Flondor a reamintit evenimentele de sâmbătă, 9 noiembrie, când bande de ucraineni au intrat în Casa Națională Românească și s-au comportat „ca indienii (din America)", românii prezenți în clădire fiind nevoiți să se ascundă în pod. Radu Sbiera a insistat pe dreptul istoric al românilor asupra Bucovinei, cerându-i lui Grigorovici să părăsească „internaționalismul" și să devină „român pe de-a întregul" (iar Grigorovici i-a răspuns: „Nu mă veți înțelege niciodată!").[15]

În conformitate cu noua constituție a Bucovinei, din 12 noiembrie, părea că provincia constituia o mică „republică de sine stătătoare", în care rivalitatea dintre principalele națiuni, cea română și cea ucraineană, fusese câștigată de cea dintâi. Că într-adevăr exista această convingere reiese și din cuvântările Adunării socialiștilor bucovineni organizată, pentru prima oară după patru ani de război, în ziua de duminică, 17 noiembrie. Vorbitori au fost socialiștii Grigorovici, dar și Henak (ucrainean), Pospiszil (polonez), Zeplichal (german). George Grigorovici, care avea să fie arestat în 1949 de regimul comunist (a murit în anul 1950 în închisoarea Văcărești) a ținut o cuvântare programatică:

„Și noi, în Bucovina, trăim într-o mică republică. Nu avem pe nimeni deasupra noastră și pe nimeni care ne guvernează în mod legitim. Ocupația militară menține doar liniștea și ordinea. Peste tot, popoarele se eliberează. Cu siguranță că ne va veni și nouă rândul să trebuiască să preluăm puterea în mâinile noastre ca să creăm ceea ce trebuie creat din necesități naturale. Însă nu prin revoluție! Trebuie să așteptăm până ne vor chema vremurile. Însă nu avem voie nici să ne exprimăm voința noastră, pentru că atunci s-ar crede, că am dori să luptăm înspre acea direcție. În Bucovina, unde trăiesc atât de multe națiuni amestecate, există pericolul, ca o națiune să fie încadrată undeva unde nu-i place. Noua ordine trebuie să fie construită pe principii drepte și pe baze istorice. Populația trebuie să se adapteze noilor realități. Pentru că este aproape imposibil ca după acest război să apară un stat care să dorească să-și subjuge minoritățile. Dimpotrivă, trebuie să stăpânească egalitatea tuturor națiunilor și confesiunilor. Aceasta ar duce la evitarea asimilării. Armata română care a venit aici pentru a lupta împotriva anarhiei, poate fi considerată ca avanpost al Antantei, căreia încheierea armistițiului i-a dat dreptul și posibilitatea de a ocupa țările. În nici o împrejurare nu poate fi acceptat, ca bande neorganizate să se înarmeze și să amenințe proprietatea și siguranța locuitorilor. Muncitorimea trebuie să se organizeze, deoarece numai printr-o organizare poate să fie menținută liniștea și ordinea. Eu am spus deja, că românii pot fi priviți doar ca avanposturi ale Antantei. Ei sunt învingătorii și nu putem decât spera, că democrația și umanismul care există deja la ei, va ajunge și la noi. Sfatul nostru este: să menținem ordinea și să așteptăm!... În micul Parlament bucovinean, în care eu sunt sigurul deputat socialist și din care nu am putut fi alungat, stau eu singur în fața la 50 de deputați civici și de boieri. Dar aceasta nu va mai dura mult. Noi înaintăm înspre un viitor mult mai bun. Noi trebuie să ne refacem organizarea, să readucem la viață sindicatele și asociațiile noastre culturale. Trebuie

să ne pregătim pentru ceasul în care vom fi eliberați nu doar de împărați și regi, ci și de capitalism”[16].

3. Spre unirea cu România

În aceeași zi de duminică, 17 noiembrie, Sextil Pușcariu s-a deplasat la Iași, pentru a lua legătura, în numele Guvernului bucovinean, cu Guvernul român. În aceeași zi, armata română reușise să intre în Șipeniț (lângă Cozmeni), astfel că teritoriile dintre Prut și Nistru încă nu fuseseră ocupate de trupele române.[17] Abia în ziua de 24 noiembrie ziarul publica știrea, preluată din cotidianul românesc *Glasul Bucovinei*, că armata română reușise să ocupe întregul teritoriu al provinciei (în timp ce în Muntenia, eliberată de germani, trupele române ajunseseră abia la Buzău și Slobozia!).[18] Între timp se reușise stabilirea legăturii telegrafice directe cu România și deschiderea unei filiale a Băncii Naționale a României (din Iași) la Cernăuți.[19] Datorită speculei în privința schimbului valutar dintre leul românesc de la Iași (la București, autoritățile de ocupație germane instauraseră o monedă proprie, „leul german”) și coroana austro-ungară, Nicolae Flondor a organizat o conferință de lucru cu reprezentanții băncilor din Bucovina, stabilind un curs de 1,27 cor. pentru un leu. În câteva zile însă coroana a continuat să se devalorizeze, ajungând la 22 noiembrie pe piața liberă la 1,31 cor.20

La 23 noiembrie s-a decis ca Bucovina să treacă, în ziua de duminică, 24 noiembrie, ora 24.00, de la ora Europei Centrale la ora Europei Orientale (deci la ora României).21

În ultima decadă a lunii noiembrie 1918, Partidul Liberal din România se pregătea să preia guvernarea (într-adevăr, la 29 noiembrie Ion I.C. Brătianu a fost numit Președinte al Consiliului de Miniștri). Organizând o consfătuire la Iași, la 20 noiembrie, liberalii români au stabilit că în cursul unei săptămâni Bucovina se va uni cu România, iar în decurs de aproximativ două săptămâni va urma și Transilvania. „Cele două provincii vor fi alipite României Mari, fără acordarea vreunei autonomii, și se va dori crearea unui partid național-democratic care să rezolve reformele sociale și politice și să creeze bazele României Mari”. Liberalii au promis acordarea libertății culturale și confesionale tuturor naționalităților, precum și acordarea egalității de drepturi evreilor din Vechiul Regat care au muncit și luptat de generații pentru România.[22]

Sâmbătă, 23 noiembrie, Iancu Flondor i-a invitat pe reprezentanții națiunilor bucovinene la Guvern, pentru a le comunica intenția organizării în ziua de joi, 28 noiembrie, a unui Congres Național al Bucovinei la Cernăuți, în reședința Mitropoliei ortodoxe. La acest Congres ar urma să fie proclamată unirea Bucovinei cu Regatul României.

În zilele următoare, consiliile naționale au dezbătut chestiunea. Polonezii au acceptat de îndată unirea. Germanii s-au întâlnit la 25 noiembrie și au acceptat unirea, pe baza anumitor condiții care urmau să fie negociate cu Iancu Flondor. Discuțiile din cadrul Consiliului Național evreiesc din 25 noiembrie nu se soldaseră cu nici un rezultat. Iar poziția ucrainenilor era clară, aceștia exprimându-se încă de la început împotriva menținerii integrității teritoriului Bucovinei în cadrul statului român.

Interesant însă este faptul că au fost emise „bilete de intrare” la Congres, care puteau fi procurate de la biroul secretarului de stat Nicu Flondor.[23]

Tot la 25 noiembrie a avut loc și întâlnirea CNR. Mai întâi s-a decis cooptarea a peste 30 de noi membri în CNR, în special dintre acele personalități care se refugiaseră în România. Măsura a fost considerată necesară deoarece nu toate districtele Bucovinei fuseseră reprezentate dintru început în acest organism de conducere. A fost aleasă mai întâi o comisie alcătuită din șase persoane (Vasilovski, Lupu, Tarnavschi, Lupu, Sârbu, Grigorovici și Jurcan), cu sarcina de a propune noi membri.

Apoi a fost stabilită ordinea de zi a Congresului: 1) modificarea poziției statal-juridice a Bucovinei, respectiv unirea cu România; 2) poziția națiunilor Bucovinei cu privire la noua situație, precum și textul convocării Congresului:

> „Consiliul Național Român va convoca pentru joi, 28 noiembrie 1918, ora 11 dimineața, în Sala sinodală a Reședinței arhiepiscopale un Congres al populației întregii Bucovine cu scopul stabilirii definitive și absolute a relației politice a Bucovinei cu România. Națiunile neromânești sunt bine venite”.[24]

George Grigorovici l-a interpelat pe Iancu Flondor dacă avea cunoștință de faptul că pretențiile germanilor la asigurarea dezvoltării libere naționale și culturale ar fi fost respinse. Flondor a răspuns că guvernul a luat legătura, pe baza art. 4 al Constituantei din 27 octombrie, cu reprezentanții celorlalte națiuni din Bucovina. Din păcate, ucrainenii nu și-au părăsit punctul de vedere privind împărțirea Bucovinei. Polonezii s-au arătat de acord însă au cerut să aștepte un punct de vedere și instrucțiuni de la guvernul din Varșovia, cu care se luase deja legătura telegrafic. Germanii s-ar fi așezat deja neoficial de partea românilor, iar din discuțiile cu evreii ar putea reieși, că aceștia ar fi de acord cu unirea. Așadar, în marea majoritate, naționalitățile din Bucovina ar sprijini unirea. În orice caz, ele ar trebui să adere necondiționat la programul Consiliului Național Român. În privința chestiunii școlare, secretarul de stat Radu Sbiera a ținut să adauge că tuturor naționalităților li se va

asigura libera dezvoltare pe tărâm cultural. În privința reformei agrare, Iancu Flondor a anunțat promisiunea guvernului de a împărți 60.000 de fălcii țăranilor, aceștia fiind rugați să aibă răbdare și să nu treacă, după model rusesc, la înfăptuirea pe cont propriu a reformei agrare.[25]

În privința germanilor bucovineni, aceștia au purtat negocieri cu Iancu Flondor la o zi după întrunirea CNR. Au existat opt cerințe ale germanilor: 1) sistem electoral proporțional și drept de vot universal, egal și direct în cadrul unor circumscripții electorale naționale; 2) în cazul în care s-ar decide acordarea ulterioară a unei forme de autonomii administrative în România, Bucovina să formeze o provincie autonomă împreună cu Transilvania și Banatul; 3) acordarea de autonomie școlară minorităților naționale; 4) în cazul dezmembrării unor comune politice, averea comunală să se împartă în mod echitabil; 5) egalitatea în drepturi a țăranilor germani la viitoarea reformă agrară; 6) recunoașterea drepturilor deja obținute de funcționarii publici, de pensionari, de văduve, orfani și invalizi de război, fără a se ține cont de vechimea ședерii acestora pe teritoriul bucovinean; 7) reprezentarea germanilor în toate organismele care vor avea ca obiect de activitate discutarea pretențiilor privind despăgubirile de război și problemele de reconstrucție a țării; 8) existența unei universități pentru germanii din România. Flondor s-a arătat de acord cu pretențiile germanilor; doar în privința universității germane a afirmat că ar fi dificil de îndeplinit. În aceste condiții, Consiliul Național German a acceptat unirea cu România. Rezoluția de acceptare a unirii a fost votată de majoritatea membrilor Consiliului, existând totuși cinci voturi împotrivă.[26]

4. Congresul Bucovinei (28 noiembrie 1918)

Congresul a fost pregătit de CNR foarte temeinic, dându-se atenție și aspectelor teatrale. Au fost organizate trei trenuri speciale spre Cernăuți: miercuri 27 noiembrie seara dinspre Vatra Dornei, iar joi dimineața dinspre Suceava și Rădăuți.[27]

Congresul a fost organizat în Sala festivă a Palatului mitropolitan. În spatele pupitrului a fost așezat un portret al lui Ștefan cel Mare, iar dedesubt două portrete mai mici, acoperite, cu familia regală română. În partea dreaptă a sălii au luat loc ofițerii români (alături de generalul Zadik), iar în spatele lor delegații din Basarabia și Transilvaniei, precum și reprezentanții polonezilor și ai germanilor din Bucovina. În partea stângă a sălii au fost așezați membrii CNR și delegații la Congres din localitățile provinciei.

În momentul când a intrat în sală președintele Constituantei românești, preotul și consilierul consistorial Bejan, becurile candelabrelor din tavan s-au aprins. La propunerea lui Bejan, Iancu Flondor a fost ales președinte al Congresului. Acesta i-a salutat pe delegați. S-a adresat în limba germană națiunilor conlocuitoare prezente:

> „Îmi este o deosebită onoare să constat că germanii și polonezii din Bucovina iau parte la Congres în mod oficial, iar rutenii în mod neoficial. Îi salut pe delegații Consiliilor Naționale polonez și german din toată inima și le urez un *Bine ați venit* în mijlocul nostru numeroșilor reprezentanți ai comunităților rutene".[28]

Potrivit lui Ion Nistor, la Congres au participat 74 de persoane, dintre care șase delegați polonezi, șapte germani și 13 reprezentanți ai unor comune ucrainene (câte trei din satele Rarancea, Toporăuți, Cuciurul Mic și Ivancăuți, și unul din Storonеț-Putila). Reprezentanții basarabeni au fost Pantelimon Halippa, Ion Pelivan, Ion Buzdugan și Grigore Cazacliu, iar cei ardeleni Gheorghe Crișan, Victor Deleu și Vasile Osvadă.[29]

În continuare, Radu Sbiera a citit mai multe telegrame de salut sosite din Basarabia, Transilvania, dar și de la Craiova. A urmat apoi citirea de către Iancu Flondor a Rezoluției (sau Moțiunii) privind unirea Bucovinei cu România care a fost votată în unanimitate. Cu această ocazie au fost descoperite și portretele familiei regale:

> „Congresul general al Bucovinei, întrunit azi, joi, în 15/28 noiembrie 1918 în sala sinodală din Cernăuți, considerând că, de la fundarea principatelor române, Bucovina, care cuprinde vechile ținuturi ale Sucevei și Cernăuților, au făcut pururea parte din Moldova, care în jurul ei s-a închegat de stat; considerând că în cuprinsul hotarelor acestei țări se găsește vechiul scaun de domnie de la Suceava, gropnițele domnești de la Rădăuți, Putna și Sucevița, precum și multe alte urme și amintiri scumpe din trecutul Moldovei; considerând că fii ai acestei țări, umăr la umăr cu frații lor din Moldova și sub conducerea acelorași domnitori, au apărat de a lungul veacurilor ființa neamului lor împotriva tuturor încălcărilor din afară și a cotropirii păgâne; considerând că în 1744, prin vicleșug, Bucovina a fost smulsă din trupul Moldovei și cu de-a-sila alipită coroanei Habsburgice; considerând că 144 de ani poporul bucovinean a îndurat suferințele unei ocârmuiri străine, care îi nesocotea drepturile naționale și care prin strâmbătăți și persecuții căuta să-i înstrăineze firea și să învrăjbească celelalte neamuri, cu cari el voiește să trăiască ca frate; considerând că, în scurgere de 144 de ani, Bucovinenii au luptat ca niște mucenici pe toate câmpiile de bătălie în Europa sub steag străin

pentru menținerea, slava și mărirea asupritorilor lor, și că ei drept răsplată aveau să îndure micșorarea drepturilor moștenite, izgonirea limbii lor din viața publică, din școală și chiar din biserică; considerând că în același timp poporul băștinaș a fost împiedicat sistematic de a se folosi de bogățiile izvoarelor de câștig ale acestei țări și despuiat în mare parte de vechea sa moștenire; considerând că, cu toate acestea, Bucovinenii n-au pierdut nădejdea că ceasul mântuirii, așteptat cu atâta dor și suferință, va sosi și că moștenirea lor străbună, tăiată prin granițele nelegiuite, se va reîntregi prin realipirea Bucovinei la Moldova lui Ștefan, și că au nutrit veșnic credința că marele vis al neamului se va înfăptui, când se vor uni toate țările române dintre Nistru și Tisa într-un stat național unitar; constată că ceasul acesta mare a sunat! Astăzi, când după sforțări și jertfe uriașe din partea României și a puternicilor și nobililor ei aliați, s-au întronat în lume principiile de drept și umanitate pentru toate neamurile, și când în urma loviturilor zdrobitoare monarhia austro-ungară s-a zguduit în temeliile ei și s-a prăbușit și toate neamurile încătușate în cuprinsul ei și-au câștigat dreptul de liberă hotărâre de sine, cel dintâiu gând al Bucovinei dezrobite se îndreaptă către regatul României, de care întotdeauna am legat nădejdea dezrobirii noastre. Drept aceea noi, Congresul general al Bucovinei, întrupând suprema putere a țării și fiind învestiți singuri cu puterea legiuitoare, în numele suveranității naționale, hotărâm: Unirea necondiționată și pe vecie a Bucovinei, în vechile ei hotare până la Ceremuș, Colacin și Nistru, cu regatul României”.[30]

După o cuvântare privind istoria Bucovinei, susținută de Ion Nistor, au urmat declarațiile Consiliilor Naționale ale polonezilor și germanilor. Stanislav Kwiatkowski a citit rezoluția în limba poloneză, ea fiind citită ulterior și în limba română. A fost primită cu urale și strigătul „Trăiască Polonia Mare”:

„Poporul polon, împlinindu-și misiunea istorică întru apărarea creștinismului și a culturii în Europa răsăriteană, prin secole întregi a umplut cu morminte nenumărate ale ostașilor săi țările situate la sudul Nistrului, în care țări poporul român era stăpân străvechi. Noi, polonii care trăim azi în Bucovina, legitimăm drepturile noastre vechi de a trăi în această țară, prin sângele vărsat în locurile acestea și cu osemintele cavalerilor poloni presărate aici, la care s-au adus morminte nouă ale vitejilor legionari din luptele sângeroase ale războiului prezent. În temeiul acestor drepturi am trăit aici cei 150 de ani din urmă, ca un liniștit element de cultură, în pace și concordie în mijlocul poporului român, care, deși suferind greu sub stăpânirea străină îndelungată, a arătat inimă caldă pentru vecinul popor polon, când martirii libertății noastre au căutat dincoace de Nistru scut în contra călăilor și temnicerilor. În amintirea neștearsă a poporului polon trăiește anul 1863, când acel cavaleresc popor român a deschis curțile și casele sale primitoare revoluționarilor poloni emigrați cari au sângerat pentru libertatea poporului lor. Noi, Polonii bucovineni, pază la răsărit a poporului polon, care în momentul acesta își împreună pe umerii biciuiți prin 150 de ani, purpura sfâșiată în trei părți, a unirii politice a tuturor țărilor polone dintre Marea Baltică și Nistru, salutăm călduros ziua sfântă a renașterii României unite. Recunoaștem pe deplin drepturile imprescriptibile ale poporului român asupra țărilor din sudul Nistrului în general, și în special asupra Bucovinei. Polonii bucovineni, care aici în țară au dat dovadă de trăinicia lor națională, în momentul acesta istoric al unirii Bucovinei cu glorioasa țară-mumă, dau expresie încrederii lor neclintite că poporul român, ținând seamă de declarațiile expresie ale guvernului actual, va acorda minorității polone libertatea credinței catolice, libera întrebuințare a limbii polone în biserică și școală, libera așezare și exercitare a profesiunilor, în sfârșit o amăsurată participare constituțională în administrația țării”.[31]

În numele germanilor a vorbit Alois Lebouton:

„Așteptând alipirea Transilvaniei și a Banatului la România și având toată încrederea în programul guvernului dezvoltat de guvernul provizoriu al țării în ședința Consiliului Național Român din 13 noiembrie 1918, și primit de acesta aproape cu unanimitate de voturi, și în baza căruia urmează să se dea toată considerația necesităților culturale ale popoarelor neromâne ce locuiesc în țară, și să fie hotărâtor în toate privințele numai principiul dreptului și al dreptății, Consiliul național german în numele Germanilor din Bucovina se pronunță pentru alipirea Bucovinei la regatul România”.[32]

În final au vorbit și reprezentanții Basarabiei și Transilvaniei, felicitându-i pe bucovineni și exprimându-și speranța într-un viitor democratic și liber al României Mari. Desigur că au fost trimise telegrame către Curtea regală română, dar și către guvernele statelor Antantei.

După încheierea Congresului, participanții au pornit în coloană spre Primărie. Din balconul acesteia, Iancu Flondor a vestit populației votul

acordat Rezoluției. Primarul orașului Cernăuți, preotul ortodox Șandru, a declarat decizia ca pe viitor piața centrală să-și schimbe numele din *Ringplatz* în *Piața Unirii*. Îndată au ieșit în față tineri care table tricolore pe care scria noul nume al pieții. În final s-a intonat imnul regal românesc și Hora Unirii.[33]

În seara zilei de 28 noiembrie a plecat pre Iași, cu un tren special, o delegație a Congresului, pentru a prezenta regelui Ferdinand și Guvernului român decizia Congresului. Delegația a fost alcătuită din Iancu Flondor (care urma să fie provizoriu înlocuit la conducerea guvernului bucovinean de Nicu Flondor), Ion Nistor, mitropolitul Vladimir Repta, consilierul consistorial Dionisie Bejan, apoi Octavian Gheorghian, Eudoxie Hurmuzaki, Radu Sbiera, Stanislav Kwiatkowski, Alois Lebouton, Vasile Șandru Alboi, Vasile Bodnărescu, Dimitrie Bucevschi.[34]

A doua zi au fost îndepărtate toate tăblițele și emblemele administrației austriece de pe clădirile publice și înlocuite cu unele românești. Totodată, au fost organizate servicii religioase speciale pentru celebrarea unirii, anume de la ora 9.00 în biserica parohială catolică; la ora 10.00 în biserica parohială evanghelică și la ora 11.00 în catedrala mitropolitană. În toate cele trei biserici au participat Nicu Flondor, din partea guvernului bucovinean, dar și generalul Zadik împreună cu mai mulți ofițeri ai garnizoanei românești din Cernăuți. Interesantă este cuvântarea parohului evanghelic Viktor Glondys, care ulterior va deveni în 1922 paroh evanghelic al Brașovului, iar în 1932 episcop al Bisericii Evanghelice din România, la Sibiu. Deși inițial nu a fost programat, totuși a fost organizat și un serviciu religios festiv într-o sinagogă, la care au participat și numeroși soldați români.[35]

Unirea Bucovinei cu România a fost legiferată prin Decretul regal nr. 3745 din 18 decembrie 1918 (publicat în *Monitorul Oficial* din 2 ianuarie 1919). Drept urmare, pentru Bucovina au fost numiți doi miniștri fără portofoliu, unul cu sediul la București (Ion Nistor), iar al doilea la Cernăuți (Iancu Flondor; acesta a intrat destul de repede în conflict cu Nistor, care a rămas singurul ministru pentru Bucovina după 15 aprilie 1919). Totodată, a fost recunoscută în mod provizoriu vechea administrație, astfel că, precum am menționat mai sus, constituția bucovineană din 12 noiembrie 1918 a rămas formal în vigoare până la Decretul regal nr. 1462 din 2 aprilie 1920 (publicat două zile mai târziu), care a integrat cu totul din punct de vedere administrativ Bucovina în statul român (ca de altfel și Transilvania, după desființarea *Consiliului Dirigent*).

Note:

1. *Gemeinsame Kriegs-Ausgabe. Czernowitzer Allgemeine Zeitung / Tageblatt* (CZAT) nr. 384/7.11.1918, p. 2; CZAT, nr. 386/9.11.1918, p. 1.
2. CZAT, nr. 386/9.11.1918, p. 1.
3. CZAT, nr. 387/10.11.1918, p. 1.
4. CZAT, nr. 388/12.11.1918.
5. *Ibidem*, p. 1-2.
6. *Ibidem*, p. 2.
7. CZAT, nr. 389/13.11.1918, p. 3.
8. *Ibidem*.
9. *Ibidem.*
10. http://www.verfassungen.eu/ro/bukowina/index.htm, accesat 30.03.2019.
11. CZAT, nr. 390/14.11.1918, p. 1.
12. *Ibidem*, p. 3.
13. CZAT, nr. 391/15.11.1918, p. 1.
14. *Ibidem*, p. 2.
15. *Ibidem*.
16. CZAT, nr. 394/19.11.1918, p. 3-4.
17. *Ibidem*, p. 1-2.
18. CZAT, nr. 399/24.11.1918, p. 1.
19. CZAT, nr. 397/20.11.1918, p. 3.
20. CZAT, nr. 399/24.11.1918, p. 2.
21. CZAT, nr. 398/23.11.1918, p. 3.
22. *Ibidem*, p. 2.
23. CZAT, nr. 400/26.11.1918, p. 1.
24. CZAT, nr. 401/27.11.1918, p. 2.
25. *Ibidem*, p. 2-3.
26. CZAT, nr. 405/1.12.1918, p. 2.
27. CZAT, nr. 401/27.11.1918, p. 3.
28. CZAT, nr. 403/29.11.1918, p. 2.
29. Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, București 1991, p. 394-395, apud Constantin Ungureanu, „Unirea Bucovinei cu România în 1918", în *Revista de Istorie a Moldovei*, 2013, nr. 1, p. 26-48, pe site-ul https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Unirea%20Bucovinei%20cu%20Romania%20%C3%AEn%201918.pdf (acces 30.03.2019).
30. Documentul a fost publicat recent de Sorin Ioniță, „Document: Procesul verbal al Congresului general al Bucovinei din 28 noiembrie 1918", pe site-ul *Basilica*, la 28 noiembrie 2018: https://basilica.ro/document-procesul-verbal-al-congresului-general-al-bucovinei-din-28-noiembrie-1918/ (acces 30.03.2019).
31. *Ibidem.*
32. *Ibidem*.
33. CZAT, nr. 403/29.11.1918, p. 1-2.
34. CZAT, nr. 404/30.11.1918, p. 1.
35. CZAT, nr. 405/1.12.1918, p. 2-3.